

müddəaları ilə zənginləşdirən X.Təbrizi, N.Gəncəvi, E.Quzzat, Ş.Sührəvərdi, M.Füzuli, A.Ərdəbili, Ə.Təbrizi, N.Tusi və b. klassiklərimizin bu sahədəki böyük xidmətləri ayrıca qeyd olunmalıdır. Bu həm elmi obyektivlik, həm də dünya ədəbiyyat nəzəriyyəsi tarixində qədim dövr və orta əsrlər Azərbaycan ədəbi-estetik fikrinin yerini, mövqeyini müəyyənləşdirmək nöqtəyi-nəzərindən vacib, zəruridir.Fənnin tədrisi prosesində ədəbiyyat nəzəriyyəsinin antik, intibah, maarifçilik və onlardan sonra gələn mərhələləri arasında qırılmaz daxili əlaqə, üzvi vəhdət gözlənilməlidir. Bütünlüklə Qədim dövr və orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatının nəzəri əsasları fənninin tədrisi yuxarıda qeyd edilən elmi-nəzəri metod, prinsip və metodoloji tələbləri gözləməli, izah və təhlil prosesi də məhz bu istiqamətdə aparılmalıdır.

VII.Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII.Qiymətləndirmə: Fənn üzrə tələbələrin biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Yeni tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100-ə bərabərdir. Bu balın yarısı (50 balı) tələbənin semestr müddətində fəaliyyətinin nəticəsinə (cari qiymətləndirmə), digər yarısı isə (digər 50 balı) imtahanın nəticəsinə (aralıq qiymətləndirmə) görə verilir.

Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 bala aşağıdakılar daxildir:

- 20 bal - seminar dərslərində fəaliyyətinə görə;
- 30 bal - kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan yazılı şəkildə aparılır və imtahan biletinə bir qayda olaraq fənn üzrə tədris olunan mövzulara aid 5 sual daxil edilir. Hər sual maksimum 10 bal olmaqla qiymətləndirilir (aşağıda qeyd olunan qiymət meyarına əsasən) ki, bu da toplamda fənn üzrə aralıq qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 balı təşkil edir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal - tələbə keçilmiş materialı dərinlən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir;
- 9 bal - tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun məzmununu tam açə bilir;
- 8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal - tələbə keçilmiş materialı yaxşı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir;
- 6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
- 5 bal - tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
- 4 bal - tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var;
- 0 bal - cavab yoxdur.

Tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balının (imtahanda topladığı balın) miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balı cari qiymətləndirmə balına (semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala) əlavə olunmur.

Fənn üzrə cari və aralıq qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	Sözlə yazılışı
91-100 bal	A	əla

81-90 bal	B	çox yaxşı
71-80 bal	C	yaxşı
61-70 bal	D	kafi
51-60 bal	E	qenaətbəxş
51-baldan aşağı	F	qeyri-kafi

IX.Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin Daxili intizam qaydalarını pozduqda onun barəsində mövcud qanunvericilik çərçivəsində müvafiq tədbir görüləcəkdir.

X. Təqvim mövzu planı: Cəmi: 60 saat.Mühazirə 30 saat , seminar 30 saat.

No	Keçirilən mühazirə məşğələlərinin məzmunu	M	S
1.	Qədim və orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı kursunun inkişaf mərhələləri, məqsəd və vəzifələri, ilkin qaynaqlar. Plan: 1. "Ədəbiyyat" sözü və onun mahiyyəti. 2.Fənnin məqsəd və vəzifələri 3.Ən qədim dövrlərdə Azərbaycan ədəbiyyatı.4.Midiya əfsanələri. Mif və mifologiya. Mənbə: [1,2,3,5]	2	2
2.	Zərdüşt "Avesta", "Kitabi-Dədə Qorqud". Plan: 1.Avesta 2.Orxon-Yenisey abidələri 3.Kitabi-Dədə Qorqud"da mifoloji boylar 4. "Kitabi-Dədə Qorqud"un poetik xüsusiyyətləri Mənbə: [1,2,3,5]	2	2
3.	"Qutadqu bilik". "Divani-lügət-it-türk". Plan: 1."Qutadqu bilik" poeması 2.M.Kaşğarlı "Divani-lügət-it türk" Mənbə: [1,2,4]	2	2
4.	Ərəbdilli Azərbaycan ədəbiyyatı. (VII-XI əsrlər) XI-XII yüzilliklərdə Azərbaycan ədəbiyyatının inkişaf istiqamətləri və əsas nümayəndələri Plan:1.Ərəbdilli Azərbaycan ədəbiyyatı M.Şəhavət, İ.Yəsər və başqaları 2.XI-XII əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı.Saray ədəbiyyatı 3.Əbülula Gəncəvi və Mücirəddin Beyləqaninin yaradıcılığı 4.Qivami Mütərrizi və Məhsəti Gəncəvi yaradıcılığı Mənbə: [1,2,7,8]	2	2
5.	Qətran Təbrizi. Xaqani Şirvani. Plan: 1.Q.Təbrizinin həyat və yaradıcılığı 2.Xaqani Şirvaninin həyatı və yaradıcılığı 3.Xaqaninin "Töhfətül-İraqeyn" məsnəvisi 4.X.Şirvani ictimai-fəlsəfi qəsidənin qüdrətli nümayəndəsi kimi. Mənbə: [1,2,7,8]	2	2
6.	Nizami Gəncəvi dövrü, həyatı və lirik şeir yaradıcılığı, "Sirlər xəzinəsi"poeması Plan:1.N.Gəncəvinin dövrü, ədəbi mühiti, həyat və yaradıcılığı 2.N.Gəncəvinin lirikası 3.N.Gəncəvinin "Sirlər xəzinəsi" poemasının mövzusu və ideyası 4.N.Gəncəvinin "Yeddi gözəl" poemasında ədalətli şah obrazı 5.N.Gəncəvi yaradıcılığının mütərəqqi xüsusiyyətləri 6.N.Gəncəvinin "İsgəndərnamə" poeması Mənbə: [1,2,7,8]	2	2
7.	N.Gəncəvinin epik şeir yaradıcılığının mütərəqqi xüsusiyyətləri Plan: 1. "Xosrov və Şirin", 2. "Leyli və Məcnun", 3. "Yeddi gözəl", 4. "İskəndərnamə" poeması Mənbə: [1,2,7,8]	2	2
8.	Nizami ədəbi məktəbi: Arif Ərdəbili, Marağalı Övhəddin. Plan:1. Divan ədəbiyyatı, onun mövzu dairəsi 2.XIII-XIV əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatının əsas xüsusiyyətləri 3."Dastani-	2	2

	Əhməd Hərami" poemasının struktur, ideya-mövzu və sənətkarlıq xüsusiyyətləri. 4.Marağalı Övhədinin "Cami-Cəm" poeması Mənbə: [1,2,3,5,7,8]		
9.	Ə.Təbrizi,Q.Bürhanəddin. Plan: 1.Əssar Təbrizinin "Mehr və Müştəri" poeması 2.Qazi Bürhanəddinin həyat və yaradıcılığı Mənbə: [1,2,3,5,7,8]	2	2
10.	I.Nəsiminin həyat və yaradıcılığı Plan: 1.Imadəddin Nəsiminin dövrü, həyatı və yaradıcılığı 2.I.Nəsiminin məhəbbət lirikası 3.I.Nəsiminin sufi hürufə şeir yaradıcılığı. Mənbə: [1, 5,6,7,8]	2	2
11.	XV-XVI əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı. Ş.İ.Xətai. Plan: 1.XV-XVI əsrlər Azərbaycanın əsas xüsusiyyətləri 2.Ş.İ.Xətayinin həyat və yaradıcılığı 3.Ş.İ.Xətayinin epik şeir yaradıcılığı Mənbə: [1, 5,6,7,8]	2	2
12.	Məhəmməd Füzulinin həyat və yaradıcılığı, lirikası Plan: 1.M.Füzulinin dövrü, həyat və yaradıcılığı 2.Füzulinin lirik şeir yaradıcılığı Mənbə: [1,2, 4,5,6,7,8]	2	2
13.	Məhəmməd Füzulinin epik şeir yaradıcılığı, nəsr Plan: 1.M.Füzulinin "Leyli və Məcnun" poemasının mövzusu və ideya, bədii xüsusiyyətləri 2.Şairin alleqorik əsərləri 3.Füzulinin nəsr Mənbə: [1,2, 4,5,6,7,8]	2	2
14.	Füzuli ədəbi məktəbi: Fədai, Məsihi, Məhəmməd Əmani. Saib və Qövsü Təbrizi. Plan: 1. XVII-XVIII əsrlər ədəbiyyatının xarakterik xüsusiyyətləri 2.Fədainin "Bəxtiyarname" poeması 3.Məsihinin "Vərqa və Gülşə" poeması 4.Saib və Qövsü Təbrizi yaradıcılığı Mənbə: [1,2, 4,5,6,7]	2	2
15.	M.V.Vidadi, M.P.Vaqifin həyat və yaradıcılığı Plan: 1.M.V.Vidadinin həyat və yaradıcılığı 2.M.V.Vidadinin qoşma və gəraylıları 3.M.V.Vidadinin "Müsibətname" məsnəvisi 4.M.V.Vidadi şeirində qürbət və Vətən hissənin ifadəsi. 5.M.P.Vaqifin həyat və yaradıcılığı 6.M.P.Vaqifin lirikası 7.M.P.Vaqifin "Görmədim" müxəmməsi və "Bax" rədifli qəzəlinin təhlili 8.M.P.Vaqif şeirində dünyəvi eşqin təənnümü Mənbə: [1,2,3,4,5,6,7]	2	2

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Tələbələr aşağıdakıları bilməlidirlər:-Ədəbiyyat tarixinin mərhələlərini-Divan ədəbiyyatının xüsusiyyətlərini-XI-XII əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatının xüsusiyyətlərini-Təriqət ədəbiyyatının xüsusiyyətlərini-Nizami və Nizami ədəbi məktəbini-Hürufilik və Məsihi yaradıcılığını-XVI əsr Azərbaycan ədəbiyyatı .Füzuli -XVII-XVIII əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatını

XII. Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

- mühazirə, seminarlar və praktiki tapşırıqlar;
- video və audio mühazirələr;
- müstəqil iş / araşdırma
- debat

XIII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

FTN 1. Yazılı ədəbiyyat və onun qədim dövrü, ilkin yazılı nümunələrin dövr, zaman və mühit baxımından nələrə səciyyələnməsi məsələsini sistemli şəkildə analiz edir;

FTN 2. Azərbaycan ədəbiyyatının dövrləşməsi, onu şərtləndirən amillər, tarixi-mədəni prosesin dinamik mənzərəsini şərh edir;

FTN 3. Azərbaycan ədəbiyyatının Qədim dövrünün türkdilli qaynaqlarını, Şərq mədəni təsəvvürləri anlamında hansı faktura ilə xarakterizə olunmasını dəqiqləşdirir;

FTN 4. Özgə dildə yazmanın (ərəb və fars dilli Azərbaycan ədəbiyyatı nəzərdə tutulur) səbəb və mahiyyətini, tarixi-siyasi vəziyyətin bunu bir zərurətə çevirməsini müəyyənləşdirir;

FTN 5. Ədəbi-nəzəri fikirdə özünə geniş yer alan bu dövrün ümumi mahiyyətində duranları bir bütöv olaraq dəyərləndirir;

FTN 6. Yazılı ədəbiyyat mühiti timsalında ədəbi-mədəni axarın ümumi dinamikası və zənginlik mənzərəsi haqqında dolğun təsəvvürə malik olduğuna münasibət bildirir.

XIV. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV: Kollektiv sualları:

I Kollektiv sualları

1. Qədim və orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı kursunun nahiyəti mövzusu, məqsəd və vəzifələri
2. İlk qaynaqlar. Mif və mifologiya. Midiya əfsanələri.
3. Davdək V-VII əsrlər ədəbiyyatının nümayəndəsi
4. "Kitabi-Dədə Qorqud" eposunun qısa məzmunu
5. "Orxan-Yenisey kitabələrinin mövzusu, ideyası
6. Ərəb dilli şairlərin yaradıcılığı (İ.Yəsər, M.Şəhəvət)
7. Y.Balasaqulu "Qutadı bilik" siyasi-didaktik poeması
8. Mahmud Kaşğarının "Divani-lüğət-it türk"
9. XI əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı. Qətran Təbrizinin yaradıcılığı
10. XI-XII əsrlər ədəbiyyatı. Əbülülə Gəncəvi, Fələki Şirvani
11. Mücirəddin Beyləqani və Qivami Mütərrizi yaradıcılığı
12. Xaqani Şirvaninin həyatı və qəsidə yaradıcılığı
13. Məhsəti xanım Gəncəvinin həyat və yaradıcılığı
14. Xaqaninin "Töhfətül-İraqeyin" məsnəvisi
15. "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının quruluşu və bəzi xüsusiyyətləri

II Kollektiv sualları

1. N.Gəncəvinin "Yeddi gözəl" poemasında ədalətli şah obrazı
2. Nizami Gəncəvinin həyatı, lirik şeir yaradıcılığı
3. Nizaminin "Sirlər Xəzinəsi" poeması
4. Nizaminin "Xosrov və Şirin" poemasının mövzusu, ideya bədii xüsusiyyətləri
5. N.Gəncəvinin "İsgəndərnamə" poeması
6. XIII-XIV əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatının əsas xüsusiyyətləri, Həsənoğlu
7. "Dastani-Əhməd Hərami" poemasının struktur, ideya-mövzu və sənətkarlıq xüsusiyyətləri.
8. Marağalı Övhədinin "Cami-Cəm" poeması
9. Arif Ərdəbilinin "Fərhadnamə" poeması
10. Əssar Təbrizinin "Məhr və Müştəri" poeması
11. Qazi Bühranəddinin həyat və yaradıcılığı (nümunələr əsasında)
12. İmadəddin Nəsiminin dövrü, həyatı və yaradıcılığı
13. XV-XVI əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı. Ş.İ.Xətai

14. M.Füzulinin həyat və yaradıcılığı, lirikası
15. M.Füzulinin "Leyli və Məcnun" poemasının mövzusu, ideya-bədii xüsusiyyətləri

XVI.Fənn üzrə imtahan sualları:

1. Qədim və orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı kursunun mövzusu, məqsəd və vəzifələri
2. Ən qədim dövrlərdə Azərbaycan ədəbiyyatı. Midiya əfsanələri, Davdək
3. Avesta
4. Orxon-Yenisey abidələri
5. Y.Balasaqunlunun "Qutadqu bilik" poeması
6. M.Kaşğarlı "Divani-lüğət-it türk" əsəri
7. "Kitabi-Dədə Qorqud"un tədqiqi, mövzusu və ideya-bədii xüsusiyyətləri
8. Ərəbdilli erkən orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı. M.Şəhəvat, İ.Yəsər və başqaları
9. XI-XII əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı. Ə.Gəncəvi, F.Şirvani və b.
10. Məhsəti Gəncəvinin rübai yaradıcılığı
11. Q.Təbrizinin "Təbriz zəlzələsi" mənzuməsi
12. Xaqani Şirvaninin həyatı və qəsidə yaradıcılığı
13. Xaqaninin "Töhfətül-İraqeyn" məsnəvisi
14. N.Gəncəvinin həyat və yaradıcılığı, lirikası
15. N.Gəncəvinin "Xosrov və Şirin" eşq dastanı kimi
16. N.Gəncəvinin "Sirlər xəzinəsi" poemasının mövzusu və ideyası
17. N.Gəncəvinin "Yeddi gözəl" poemasında "Yeddi gözəl" nağılları
18. N.Gəncəvinin "İsgəndərnamə" poeması
19. Nizami Gəncəvi yaradıcılığının mütərəqqi xüsusiyyətləri
20. Divan ədəbiyyatının xarakterik xüsusiyyətləri. Sufizm və hürufizm
21. XIII-XIV əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatının əsas xüsusiyyətləri, Həsənoğlu
22. "Dastani-Əhməd Hərami" poemasının struktur, ideya-mövzu və sənətkarlıq xüsusiyyətləri.
23. Marağalı Övhədinin "Cami-Cəm" poeması
24. Arif Ərdəbilinin "Fərhadnamə" poeması
25. Əssar Təbrizinin "Məhr və Müştəri" poeması
26. Qazi Bühranəddinin həyat və yaradıcılığı, tuyuq yaradıcılığı
27. İmadəddin Nəsiminin dövrü, həyatı və yaradıcılığı
28. İ.Nəsiminin sufi hürufi şeir yaradıcılığı
29. XV-XVI əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatının xarakterik xüsusiyyətləri
30. Kişvərinin həyat və yaradıcılığı
31. Ş.İ.Xətayinin həyat və yaradıcılığı
32. Ş.İ.Xətayinin lirikası
33. Ş.İ.Xətayinin "Dəhnamə" poemasının mövzusu və ideyası
34. M.Füzulinin həyat və yaradıcılığı
35. M.Füzulinin Azərbaycan ədəbi-bədii dilinin banisi kimi
36. M.Füzulinin nəsr
37. M.Füzulinin "Leyli və Məcnun" poemasında əsas surətlərin təhlili
38. M.Füzuli lirikasının sənətkarlıq xüsusiyyətləri
39. M.Füzulinin alleqorik poemaları
40. XVII-XVIII əsrlər ədəbiyyatının xarakterik xüsusiyyətləri. Tarixi mənzumələr
41. Fədainin "Bəxtiyarname" poeması
42. Məhəmməd Əmaninin həyat və yaradıcılığı
43. Məsihinin "Vərqa və Gülşə" poeması
44. Saib Təbrizinin həyat və yaradıcılığı
45. Qövsü Təbrizi həyat və yaradıcılığı
46. M.V.Vidadinin həyat və yaradıcılığı
47. M.V.Vidadinin şeir yaradıcılığı
48. M.P.Vaqifin həyat və yaradıcılığı

49. M.P.Vaqifin lirikası

50. M.P.Vaqifin "Görmədim" müxəmməsi və "Bax" rədifli qəzəlinin təhlili

"Azərbaycan ədəbiyyat tarixi-1" fənninin sillabusu **6001001-Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi** ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. "Azərbaycan dili və ədəbiyyat" kafedrasının 30 yanvar 2026-cı il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur (Protokol № 05).

Fənn müəllimi:

prof.Y.B.Ağazadə

Kafedra müdiri:

dos.Q.Ruffullayev